

ИСКОПАВАЊЕ ЦАРИЧИНА ГРАДА КОД ЛЕБАНА 1937 ГОД.

Мада је овогодишње ископавање трајало само месец дана (од 29 јула до 29 августа), оно је донело резултате, који све већма дају Царичином Граду обележје археолошкога локалитета првога реда. Прве године била је откопана једна црква, по димензијама једна од највећих у хришћанскоме свету, са једним пространим басеном у своме западном делу. Сада је јужно од ове цркве откопана једна врло интересантна грађевина, која би пре била гробна црква (маузолеј) него баптистериум, управо би била мартирион, у коме би се чувале реликвије каквога светитеља. Основ ове грађевине представља нешто ново у средње-вековној архитектури Балкана: она је у облику четворолиста уписаног у једноме квадрату, са нарочито наглашеним централним простором, изнад кога се сводило кубе. Кубе је са све четири стране било подупрто конхама, остављајући тако у угловима квадрата четири споредна четворокутна простора. Ова је грађевина била у свези са великом црквом откопаном прве године. На јужној страни ове последње налазе се врата, кроз која се ишло у један отворен портикус са колонадом, а из овога портикуса кроз двоја врата на западној страни маузолеја улазило се у њ. Кубе се опирало на четири снажна стуба са врло интересантним капителима и сводило се изнад средине маузолеја где су доле у поду у једном отвору у облику крста биле смештене свете реликвије. Четири конхе, зрнкасто поређане око простора кубета, чиниле су могућним приступ са све четири стране средини цркве.

Јако су страдали подни мозаици ове грађевине, који у главном показују орнаменте геометрискога карактера са мотивима биљним (лишће и цвеће) и зооморфним (зец, јелен, коњ, октопод, тице и др.). Нарочито су пуне израза представе зеца и коња.

Форма основе ове грађевине у Царичином Граду наћи ће се у Јерменској у цркви св. апостоли у граду Ани. Изгледа да је она била уобичајена у профаној архитектури (нарочито у царским палатама), из које је прешла у црквену архитектуру. Позната црква св. Лаврентија (S. Lorenzo) у Милану (у Италији) са њеним абсидама, распоређеним у облику четворолиста, чинила је део једне царске палате.

Западно од „маузолеја“ поред јужне стране велике цркве обнажена је у главним линијама једна грађевина, која није још потпуно рашишћена, а која већ сада прави утисак једне црквене грађевине са олтарском абсидом на Истоку, која је пространа и споља и изнутра. Разнобојне коцкице мозаичне, пронађене у овој грађевини, сведочиле би, да су њени зидови били покривени мозаицима.

Северно од велике цркве ископавана је и ове године једна огромна грађевина са великим бројем просторија, међу којима се нарочито истиче једна врло великих димензија са фрагментима подних мозаика и сликанога малтера на зидовима поред остатака оловнога покроба, којим је била покривена. На источној страни откривени су неки мањи простори са великим пећима. Све би говорило у прилог претпоставци, да ова огромна грађевина представља архиепископску палату са свечаном